

А. Смілянська

**РОМАН ДЕЛІЇ ОВЕНС «ТАМ, ДЕ СПІВАЮТЬ РАКИ»
В ЕКРАНІЗАЦІЇ ОЛІВІЇ НЬЮМАН**

A. Smilianska

**DELIA OWENS' NOVEL "WHERE THE CRAWDADS SING"
IN FILM ADAPTATION BY OLIVIA NEWMAN**

«Там, де співають раки» (2018) — дебютний роман Делії Овенс (1949). Вона американка, зоологиня за фахом, довго працювала саме на охорону природи. Книга ця про самотність, про виживання, про силу природи, про упередження людей і про всі ті таємниці, що ховає болото. Розійшлася майже 20 мільйонами, стала однією з книг, яка найбільше продавалась за останні роки, без перебільшень.

Головну героїню, Каю Кларк, родина покинула ще дитиною. Вона виростає зовсім одна серед боліт Північної Кароліни. Природа для неї — і дім, і школа, і все на світі. А люди з навколишнього містечка дають їй прізвиська — то «болотяне дівчисько», то ще гірше, «сволота з болота» і подібне. Потім у її житті з'являється Чейз, хлопець, якого вбивають за загадкових обставин. Підозра падає саме на Каю, і починається довгий, виснажливий судовий процес. Зрештою її виправдовують. Але справжні таємниці розкриваються набагато пізніше — вже після її смерті, через довгі роки.

Фільм Олівії Ньюман 2022 р. тримається основної канви сюжету. Та все ж історію помітно спрощує і акценти розставляє трохи інакше.

У книзі Кая дорослішає поступово, дуже повільно, сторінка за сторінкою. Питання — винна вона чи ні — довго висить у повітрі, це один із найсильніших прийомів роману. А от фільм одразу кидає глядача у звинувачення у вбивстві, а все дитинство й юність показує флешбеками. Через таку зміну порядку сприйняття історії вже інше, і співпереживання до героїні виходить слабшим, ніж у читача.

Роман розписує розслідування довго, до найменших деталей — кожну зачіпку, кожен крок. Саме це й показує всю безвихідь Каї, дає відчуття повільного, важкого тиску, і соціальна несправедливість аж кричить. У кіно судова лінія стиснута до мінімуму — швидко, чітко розв'язка. Зникає саме це відчуття часу, що тягнеться нескінченно, поки вирок не винесено.

Болото у фільмі виглядає дуже красиво, майже картинно. Небезпека, бруд, постійне виснаження — усе це пом'якшене, прибране. А в романі болото відчувається мало не на дотик — важке, справжнє. Для літературної Каї це не просто фон, це джерело знань, спосіб вижити й навіть її особиста філософія. Недаремно ж авторка — зоологиня. Дуже показово, що в екранізації практично немає чайок. А в книзі ці птахи — майже її друзі, частина її самої.

Кая в романі — справжня «дитина-Мауглі». Вона переймає тваринні звички, міміка в неї не виходить, в очі людям дивитися важко — страх перед ними. А в фільмі героїня виглядає набагато соціальнішою, її незграбність перетворили просто на сором'язливість. Через це контраст між нею та суспільством уже не такий гострий. Навіть у судових сценах різниця відчутна. У книзі вона очей не підводить, тримається сильно, невинно, думає лише про болото. У фільмі вона боїться натовпу, дивиться на нього — і виходить такою лякливою, ніби й справді винна.

Лінію родини теж спростили. У романі приїзд брата Джоді — це цілий клубок спогадів: дитячі роки, мамині картини, які вони переглядають разом. У кіно брат просто приїжджає й каже, що мати померла — і все.

Стосунки Каї з Тейтом у книзі розгортаються повільно-повільно. Спочатку — спільне навчання, інтерес до природи, інтелект. А романтика вже потім. Фільм же пришвидшує все, висуває на перший план саме романтику — історія стає емоційно зрозумілішою, але глибина цих стосунків втрачається.

Дуже характерна деталь адаптації — це Джампін і Мейбл, другорядні персонажі, та історичний Південь. Саме ці афроамериканці по-справжньому підтримують Каю, хоча самі — вигнанці в суспільстві. Біла громада її зневажає. У фільмі Джампін і Мейбл лишаються, але тема расової сегрегації фактично зникає. А з нею й частина сенсу — про те, хто насправді стає для Каї справжньою сім'єю.

Загалом кіноверсія вдалася, дивитися приємно. Але це спрощений переклад з літературної мови на кіномову, і втрати відчуваються. Інтелектуально-лірична історія стала більше романтичним детективом з крутою візуальною естетикою. Роман сильніший у психології дорослішання, у відчутті, як тягнеться час, у тому, як природа формує людину. Фільм же бере красою кадрів, прямою емоцією і динамікою.

В. Тесленко

**«КВІТИ ДЛЯ ЕЛДЖЕРНОНА» ДЕНІЕЛА КІЗА
У ФІЛЬМІ РАЛЬФА НЕЛЬСОНА «ЧАРЛІ»**

V. Teslenko

**DANIEL KEYES' "FLOWERS FOR ALGERNON"
IN RALPH NELSON'S FILM "CHARLIE"**

Роман Деніела Кіза «Квіти для Елджернона» (1966) — це ж повністю звіти, які пише сам Чарлі Гордон. Від першої сторінки і до кінця. Граматика там, орфографія, весь стиль цих нотаток — усе міняється разом з його розумом, міняється помітно, крок за кроком. І саме тому історія така близька, інтимна, аж перехоплює іноді. Читає іде поряд з героєм, буквально крок за кроком, через весь цей шлях розуму, через самотність і через гідність теж. Почалося все з оповідання 1959 р. — та саме назва, воно взяло премію Г'юго в 1960-му. А розширений роман — уже Неб'юла 1966-го. Обидва й досі класика наукової фантастики, без сумніву.

Фільм Ральфа Нельсона «Чарлі» (1968) намагається всю цю трагедію перенести на екран. Кліфф Робертсон грає Чарлі просто блискуче. Його акторська робота передає те саме, що в книзі йшло через помилки в написанні, і справедливо отримує «Оскар» 1969-го. Сценарій Стірлінга Сілліфанта теж не обійшли нагородами — «Золотий глобус» того ж року.

Та головна проблема екранізації — саме ця інтелектуальна еволюція Чарлі. У романі її видно скрізь: в кожному реченні, в помилках, у тому, як мова спрощувалася, а потім ставала складною. Режисер замінив це грою актора, візуальними ефектами — і це, звісно, працює добре, але близькість зникає. Та близькість, коли читач ніби сам пише звіти разом з Чарлі.

Романтична лінія — Чарлі та Аліса Кінніан. У книзі це глибоко, психологія справжня: дитячі травми, сором, страх перед власним тілом, спроби розібратися в собі через спогади про матір. Чарлі-геній не просто закохується — він намагається зрозуміти себе, і все це боляче. Фільм же виводить ці стосунки вперед, робить їх головним двигуном драми. Емоцій додає, звісно, але інтелектуальний, філософський шар трохи відсувається, відходить на другий план.